

Κεφάλαιο 2°

Τα βασικά γεωμετρικά σχήματα

Ο μαθητής που έχει μελετήσει το κεφάλαιο 2 θα πρέπει να είναι σε θέση:

- ✓ Να γνωρίζει τις πρωταρχικές έννοιες της Γεωμετρίας (σημείο, ευθεία, επίπεδο).
- ✓ Να γνωρίζει τα βασικά γεωμετρικά σχήματα (ευθύγραμμο τμήμα, γωνία, κύκλος, επίπεδο ευθύγραμμο σχήμα).

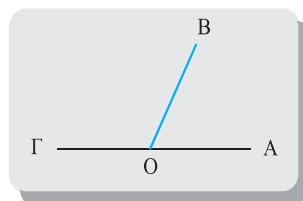
Θεώρημα

Δύο εφεξής και παραπληρωματικές γωνίες έχουν τις μη κοινές πλευρές τους αντικείμενες ημιευθείες και αντίστροφα.

Απόδειξη

Αν οι εφεξής γωνίες $\hat{A}\hat{O}B$, $\hat{B}\hat{O}\Gamma$ (σχ. 1) είναι παραπληρωματικές, το άθροισμά τους $\hat{A}\hat{O}\Gamma$ είναι μία ευθεία γωνία. Επομένως, από τον ορισμό της ευθείας γωνίας οι πλευρές OA και OG είναι αντικείμενες ημιευθείες.

Αντίστροφα. Αν οι εφεξής γωνίες $\hat{A}\hat{O}B$, $\hat{B}\hat{O}\Gamma$ (σχ. 1) έχουν τις μη κοινές πλευρές τους αντικείμενες ημιευθείες, τότε από τον ορισμό του αθροίσματος δύο γωνιών προκύπτει ότι το άθροισμα των γωνιών $\hat{A}\hat{O}B$ και $\hat{B}\hat{O}\Gamma$ είναι η ευθεία γωνία $\hat{A}\hat{O}\Gamma$. Άρα, οι γωνίες $\hat{A}\hat{O}B$ και $\hat{B}\hat{O}\Gamma$ είναι παραπληρωματικές.

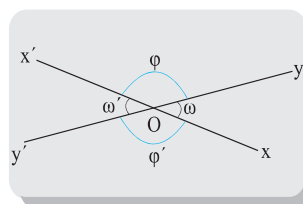
Σχήμα 1

Θεώρημα

Οι κατακορυφήν γωνίες είναι ίσες.

Απόδειξη

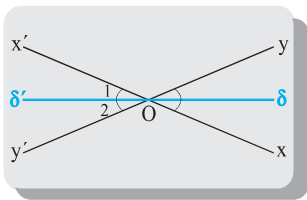
Θεωρούμε τις κατακορυφήν γωνίες $x\hat{O}y$ και $x'\hat{O}y'$ (σχ. 2). Παρατηρούμε ότι οι δύο γωνίες είναι ίσες ως παραπληρώματα της ίδιας γωνίας $y\hat{O}x'$.

Σχήμα 2

Θεώρημα

Η προέκταση της διχοτόμου μιας γωνίας είναι διχοτόμος της κατακορυφής της γωνίας.

Απόδειξη

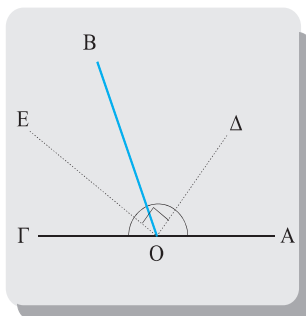
Έστω οι κατακορυφές γωνίες \hat{xOy} και $\hat{x'Oy'}$ και η διχοτόμος $Oδ$ της \hat{xOy} . Τότε $\delta\hat{O}x = \delta\hat{O}y$.

Αν $Oδ'$ είναι η προέκταση της $Oδ$, τότε $\hat{O}_1 = \delta\hat{O}x$ και $\hat{O}_2 = \delta\hat{O}y$ (ως κατακορυφές).

Άρα $\hat{O}_1 = \hat{O}_2$, δηλαδή η $Oδ'$ είναι διχοτόμος της $\hat{x'Oy'}$.

Θεώρημα

Οι διχοτόμοι δύο εφεξής και παραπληρωματικών γωνιών είναι κάθετες.

Απόδειξη

Έστω \hat{AOB} και \hat{BOG} δύο εφεξής και παραπληρωματικές γωνίες και OD, OE οι διχοτόμοι τους.

Τότε $\hat{AOB} + \hat{BOG} = 2L$ ή $2\Delta\hat{O}B + 2B\hat{O}E = 2L$ ή

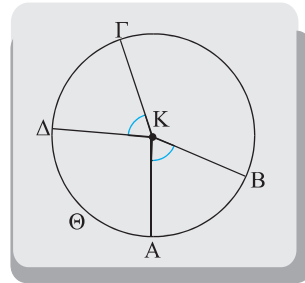
$\Delta\hat{O}B + B\hat{O}E = 1L$ ή $\Delta\hat{O}E = 1L$. Άρα $OD \perp OE$.

Θεώρημα

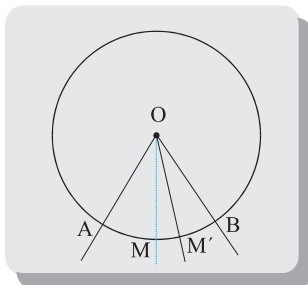
Δύο τόξα ενός κύκλου είναι ίσα, αν και μόνο αν οι επίκεντρες γωνίες που βαίνουν σε αυτά είναι ίσες.

Απόδειξη

Έστω \widehat{AB} και $\widehat{\Gamma\Delta}$ δύο τόξα ενός κύκλου (K). Τα τόξα \widehat{AB} και $\widehat{\Gamma\Delta}$, αφού είναι ίσα μετά από κατάλληλη μετατόπιση συμπίπτουν, οπότε το Γ συμπίπτει με το A και το Δ με το B. Επομένως η K Γ θα συμπίπτει με την KA και η K Δ με την KB, που σημαίνει ότι οι γωνίες \widehat{AKB} και \widehat{GKD} είναι ίσες.

Αντίστροφα. Έστω δύο ίσες επίκεντρες γωνίες \widehat{AKB} και \widehat{GKD} στον κύκλο (K). Τότε, αφού τα σημεία A, B, Γ , Δ είναι σημεία του ίδιου κύκλου, μετά από μετατόπιση της \widehat{GKD} η γωνία αυτή θα ταυτισθεί με την \widehat{AKB} , το Γ θα ταυτισθεί με το A και το Δ με το B. Έτσι τα τόξα \widehat{AB} και $\widehat{\Gamma\Delta}$ έχουν τα ίδια άκρα και επειδή βρίσκονται στο εσωτερικό των γωνιών που ταυτίζονται θα είναι ίσα, δηλαδή $\widehat{AB} = \widehat{\Gamma\Delta}$.

Θεώρημα

Το μέσο ενός τόξου είναι μοναδικό.

Απόδειξη

Έστω \widehat{AB} τόξο κύκλου, κέντρου O, και M το μέσο του. Επειδή $\widehat{MA} = \widehat{MB}$, οι επίκεντρες γωνίες \widehat{AOM} και \widehat{MOB} είναι ίσες και επομένως η OM είναι διχοτόμος της \widehat{AOB} . Αν υποθέσουμε ότι το τόξο \widehat{AB} έχει και δεύτερο μέσο το M', τότε η OM' είναι διχοτόμος της \widehat{AOB} , που είναι άτοπο γιατί η διχοτόμος μιας γωνίας είναι μοναδική.

A. Από το σχολικό βιβλίο

ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ έκδοση 2003.

σ. 14: Αποδεικτικές Ασκήσεις 1, 2

σ. 20: Ασκήσεις Εμπέδωσης 1

Αποδεικτικές Ασκήσεις 1,2, 3

Σύνθετα Θέματα 1

σ. 25: Ερωτήσεις Κατανόησης όλες

Αποδεικτικές Ασκήσεις 1

σ. 28: Ασκήσεις Εμπέδωσης 3, 4

Αποδεικτικές Ασκήσεις 1,2, 3

σ. 30: Γενικές Ασκήσεις 4, 5

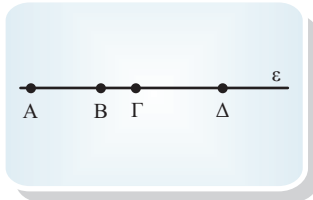
1. Σε ευθεία ε θεωρούμε διαδοχικά τα σημεία A, B, Γ, Δ με $AB = 2 \cdot B\Gamma$ και

$$A\Delta = 2 \cdot \Gamma\Delta. \text{ Να δείξετε ότι: } A\Gamma = \frac{2 \cdot AB \cdot A\Delta}{AB + A\Delta}$$

Λύση:

$$\text{Έχουμε } A\Delta = 2 \cdot \Gamma\Delta \Leftrightarrow \Gamma\Delta = \frac{1}{2} A\Delta.$$

$$\text{Άρα } \Gamma \text{ μέσο } A\Delta, \text{ οπότε: } A\Gamma = \frac{1}{2} A\Delta \Leftrightarrow A\Delta = 2 \cdot A\Gamma \quad (1)$$

$$\text{Επίσης } AB = 2 \cdot B\Gamma \Leftrightarrow AB + B\Gamma = 3 \cdot B\Gamma \Leftrightarrow A\Gamma = 3 \cdot B\Gamma \Leftrightarrow B\Gamma = \frac{1}{3} A\Gamma \quad (2)$$

$$\text{Άρα: } AB = 2 \cdot B\Gamma \stackrel{(2)}{\Leftrightarrow} AB = \frac{2}{3} A\Gamma \quad (3)$$

$$\text{Συνεπώς } \frac{2 \cdot AB \cdot A\Delta}{AB + A\Delta} = \frac{2 \cdot \frac{2}{3} A\Gamma \cdot 2 \cdot A\Gamma}{\frac{2}{3} A\Gamma + 2 \cdot A\Gamma} = \frac{\frac{8}{3} A\Gamma^2}{\left(\frac{2}{3} + 2\right) A\Gamma} = \frac{\frac{8}{3} A\Gamma^2}{\frac{8}{3} A\Gamma} = A\Gamma \text{ ο.ε.δ.}$$

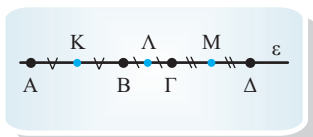
2. Σε ευθεία ε θεωρούμε διαδοχικά A, B, Γ, Δ και έστω K, Λ, M τα μέσα των $AB, B\Gamma, \Gamma\Delta$ αντίστοιχα. Να δείξετε ότι:

$$\alpha. KM = \frac{A\Delta + B\Gamma}{2}$$

β. Αν $AB = \Gamma\Delta$, ποιά είναι η θέση του Λ στο $A\Delta$ και στο KM .

Λύση:

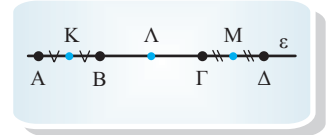
$$\alpha. \text{ Είναι: } KM = KB + B\Gamma + \Gamma M = \frac{AB}{2} + B\Gamma + \frac{\Gamma\Delta}{2} =$$

$$= \frac{AB + 2 \cdot B\Gamma + \Gamma\Delta}{2} = \frac{(AB + B\Gamma + \Gamma\Delta) + B\Gamma}{2} = \frac{A\Delta + B\Gamma}{2}$$

β. Έχουμε:

- $A\Lambda = AB + B\Lambda = \Gamma\Delta + \Lambda\Gamma = \Lambda\Delta$ δηλαδή Λ μέσο $A\Delta$.

- $K\Lambda = KB + B\Lambda = \frac{AB}{2} + B\Lambda = \frac{\Gamma\Delta}{2} + \Lambda\Gamma = \Gamma M + \Lambda\Gamma = \Lambda M$ δηλαδή Λ μέσο KM

3. Να δείξετε ότι η διαφορά της συμπληρωματικής γωνίας μιας οξείας γωνίας $\hat{\omega}$ από την παραπληρωματική της είναι μια ορθή γωνία.

Λύση:

Συμπληρωματική της $\hat{\omega}$: $(90^\circ - \omega)$

Παραπληρωματική της $\hat{\omega}$: $(180^\circ - \omega)$

Άρα $(180^\circ - \omega) - (90^\circ - \omega) = 180^\circ - \omega - 90^\circ + \omega = 90^\circ$

4. Να βρεθεί γωνία ω της οποίας η παραπληρωματική της είναι ίση με τα $\frac{5}{2}$ της συμπληρωματικής της.

Λύση:

$$180^\circ - \omega = \frac{5}{2}(90^\circ - \omega) \Leftrightarrow 2(180^\circ - \omega) = 5 \cdot (90^\circ - \omega) \Leftrightarrow 360^\circ - 2\omega = 450^\circ - 5\omega \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow 5\omega - 2\omega = 450^\circ - 360^\circ \Leftrightarrow 3\omega = 90^\circ \Leftrightarrow \omega = 30^\circ$$

5. Έστω 3 διαδοχικές γωνίες $\hat{A}\hat{O}\hat{B}$, $\hat{B}\hat{O}\hat{\Gamma}$, $\hat{\Gamma}\hat{O}\hat{\Delta}$ με τις ημιευθείες $O\hat{A}$, $O\hat{\Delta}$ αντικείμενες. Αν Ox , Oy , Oz είναι οι διχοτόμοι τους αντίστοιχα και $Oy \perp A\Delta$, να υπολογιστούν οι γωνίες $\hat{A}\hat{O}\hat{B}$, $\hat{B}\hat{O}\hat{\Gamma}$, $\hat{\Gamma}\hat{O}\hat{\Delta}$, αν είναι γνωστό ότι: $x\hat{O}z = \varphi$.

Λύση:

$$\text{Είναι: } \hat{A}\hat{O}\hat{B} = \hat{A}\hat{O}y - y\hat{O}\hat{B} = 90^\circ - y\hat{O}\hat{B} = y\hat{O}\hat{\Delta} - y\hat{O}\hat{\Gamma} = \hat{\Gamma}\hat{O}\hat{\Delta} \text{ δηλαδή } \hat{A}\hat{O}\hat{B} = \hat{\Gamma}\hat{O}\hat{\Delta} \quad (1)$$

$$\text{Οπότε } x\hat{O}y = x\hat{O}B + B\hat{O}y = \frac{A\hat{O}B}{2} + y\hat{O}\Gamma = \frac{A\hat{O}B}{2} + y\hat{O}\Gamma = \Gamma\hat{O}z + y\hat{O}\Gamma = y\hat{O}z$$

δηλαδή η Oy είναι διχοτόμος της $x\hat{O}z$.

$$\text{Άρα } x\hat{O}y = y\hat{O}z = \frac{\varphi}{2}. \text{ Ακόμα:}$$

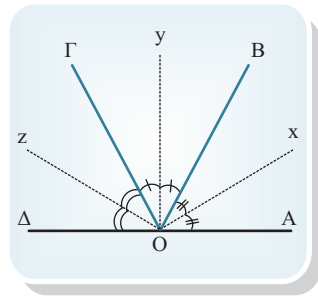
$$A\hat{O}B = 2 \cdot A\hat{O}x = 2(A\hat{O}y - x\hat{O}y) = 2\left(90^\circ - \frac{\varphi}{2}\right) = 180^\circ - \varphi$$

οπότε η (1) γίνεται $\Gamma\hat{O}\Delta = 180^\circ - \varphi$.

Συνεπώς

$$B\hat{O}\Gamma = 180^\circ - 2 \cdot A\hat{O}B = 180^\circ - 2(180^\circ - \varphi) = 180^\circ - 360^\circ + 2\varphi = 2\varphi - 180^\circ$$

Παρατήρηση: Πρέπει $2\varphi - 180^\circ > 0 \Leftrightarrow \varphi > 90^\circ$.

- 6.** Έστω γωνίες $A\hat{O}B$, $A\hat{O}\Gamma$ με OG εσωτερική ημιευθεία της $A\hat{O}B$ και Ox , Oy οι διχοτόμοι τους αντίστοιχα. Να δείξετε ότι η γωνία των διχοτόμων ισούται με την ημιδιαφορά των $A\hat{O}B$ και $A\hat{O}\Gamma$. Να υπολογιστεί η $x\hat{O}y$ αν $OB \perp OG$.

Λύση:

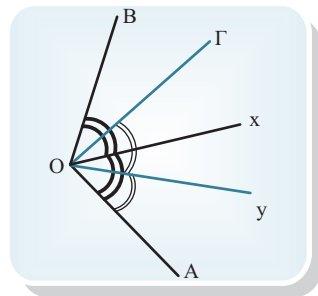
$$\text{Θα δείξουμε ότι: } x\hat{O}y = \frac{A\hat{O}B - A\hat{O}\Gamma}{2}$$

Έχουμε:

$$x\hat{O}y = x\hat{O}A - y\hat{O}A = \frac{A\hat{O}B}{2} - \frac{A\hat{O}\Gamma}{2} = \frac{A\hat{O}B - A\hat{O}\Gamma}{2}$$

Αν $OB \perp OG$ τότε $B\hat{O}\Gamma = 90^\circ$, οπότε:

$$x\hat{O}y = \frac{A\hat{O}B - A\hat{O}\Gamma}{2} = \frac{B\hat{O}\Gamma}{2} = \frac{90^\circ}{2} = 45^\circ$$

- 7.** Σε ημικύκλιο διαμέτρου AB και κέντρου O , θεωρούμε τα σημεία Γ , Δ . Αν M , N είναι τα μέσα των $\widehat{A\Gamma}$ και $\widehat{B\Delta}$ αντίστοιχα, να δείξετε ότι

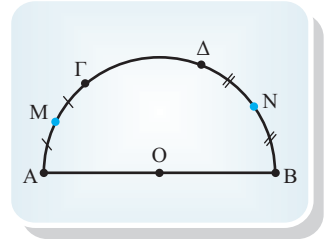
$$\widehat{MN} = \frac{\widehat{AB} + \widehat{\Gamma\Delta}}{2} \quad \text{ή} \quad \widehat{MN} = \frac{\widehat{A\Delta} + \widehat{B\Gamma}}{2}.$$

Λύση:

1^η περίπτωση:

Αν το Γ είναι μεταξύ Α, Δ. Τότε:

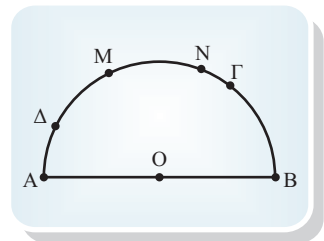
$$\begin{aligned}\widehat{MN} &= \widehat{M\Gamma} + \widehat{\Gamma\Delta} + \widehat{\Delta N} = \frac{\widehat{A\Gamma}}{2} + \widehat{\Gamma\Delta} + \frac{\widehat{B\Delta}}{2} = \\ &= \frac{\widehat{A\Gamma} + 2 \cdot \widehat{\Gamma\Delta} + \widehat{B\Delta}}{2} = \frac{(\widehat{A\Gamma} + \widehat{\Gamma\Delta} + \widehat{B\Delta}) + \widehat{\Gamma\Delta}}{2} = \frac{\widehat{A\Delta} + \widehat{\Gamma\Delta}}{2}\end{aligned}$$

2^η περίπτωση:

Αν το Δ είναι μεταξύ των Α, Γ. Τότε:

$$\begin{aligned}\widehat{MN} &= \widehat{AN} - \widehat{AM} = \widehat{AB} - \widehat{BN} - \widehat{AM} = \widehat{AB} - \frac{\widehat{B\Delta}}{2} - \frac{\widehat{A\Gamma}}{2} = \\ &= \frac{2 \cdot \widehat{AB} - \widehat{B\Delta} - \widehat{A\Gamma}}{2} = \frac{(\widehat{AB} - \widehat{B\Delta}) + (\widehat{AB} - \widehat{A\Gamma})}{2} = \frac{\widehat{A\Delta} + \widehat{B\Gamma}}{2}\end{aligned}$$

Βήμα 5

Βήμα 4

Βήμα 3

Βήμα 2

Βήμα 1

Ελέγχουμε τη γνώση μας

Θέμα 1°

A. α. Να δείξετε ότι δύο κατακορυφήν γωνίες είναι ίσες.

(Μονάδες 12)

β. Να δείξετε ότι οι διχοτόμοι δύο εφεξής και παραπληρωματικών γωνιών είναι κάθετες.

(Μονάδες 13)

Θέμα 2°

A. Να υπολογίσετε τη γωνία $\hat{\omega}$ σε καθεμία από τις παρακάτω περιπτώσεις:

α. η γωνία $\hat{\omega}$ είναι τετραπλάσια από την παραπληρωματική της.

β. η γωνία $\hat{\omega}$ είναι κατά 10° μικρότερη από την συμπληρωματική της.

γ. η παραπληρωματική της γωνίας $\hat{\omega}$ και η συμπληρωματική της έχουν άθροισμα ίσο με 220° .

(Μονάδες 12)

B. Έστω A,B σημεία ημικυκλίου και M το μέσο του τόξου \widehat{AB} .

α. Αν P σημείο του ημικυκλίου που δεν ανήκει στο \widehat{AB} τότε αποδείξτε ότι

$$\widehat{PM} = \frac{\widehat{PA} + \widehat{PB}}{2}.$$

β. Αν Σ σημείο του τόξου \widehat{MB} τότε αποδείξτε ότι: $\widehat{SM} = \frac{\widehat{SA} - \widehat{SB}}{2}$.

(Μονάδες 13)

Θέμα 3°

Από τυχαίο σημείο O ευθείας $x'x$ φέρουμε ημιευθείες Oy, Of, Oz προς το ίδιο μέρος της $x'x$, έτσι ώστε οι γωνίες $x\hat{O}y$, $y\hat{O}f$, $f\hat{O}z$, $z\hat{O}x'$ να είναι διαδοχικές. Αν οι γωνίες αυτές είναι ανάλογες προς τους αριθμούς 3, 2, 1, 6 αντίστοιχα, να δείξετε ότι $Oz \perp x'x$.

(Μονάδες 25)

Θέμα 4°

Να αποδείξετε ότι τα μέσα δύο τόξων \widehat{AB} και $\widehat{A'B'}$ στα οποία βαίνουν δύο κατακορυφήν επίκεντρες γωνίες, είναι αντιδιαμετρικά σημεία.

(Μονάδες 25)